

поетичний світ Тараса, його психологію, показує потяг хлопця не лише до малярства, а й до краси природи, народної пісні, що надзвичайно важливо при написанні художнього твору про майбутнього поета.

Образ Тараса – одне з найвищих досягнень письменника. Життєва вірогідність, психологічна переконливість, логічна вмотивованість характеризують кожен вчинок кріпацького сина. Вирослав Тарас у безпросвітних злиднях та нестатках, однак уже з ранніх літ у його вдачі виявилися риси, що засвідчили природну обдарованість допитливого малюка, згодом підлітка. В основу твору автор поклав концепцію духовного зростання людини, формування таланту митця, зіткнення обдарованої юної особистості з ворожим соціальним середовищем. Перемагає міцна внутрішня сила кріпацького сина, в цьому – вражаюча перспективна духовність образу, створеного письменником.

Розгляд існуючої частини художньої біографії ще раз засвідчує, що письменник планував створити художній твір про все життя Шевченка і почав його як великий художній твір, як роман-епопею. Твір Васильченка про Шевченка, в якому письменник зумів показати не лише становлення особистості Тараса-дитини, а й процес визрівання його духовних сил, його могутнього потенціалу, став вагомим аргументом на користь правомірності художньої біографії про митців поряд з іншими літературними жанрами. Повість «В бур'янах» є лише частиною задуманого великого художнього полотна про національного поета.

"Широкий шлях" – одна з "недоспіваних пісень" Васильченка, як називав він свої незакінчені твори. Але з першої частини, планів і начерків рукопису ясно бачимо прагнення автора до нового для нього жанру біографічної чи навіть соціально-психологічної повісті. Розширення жанрових меж є виразною ознакою творчої еволюції, властивій Степану Васильченкові.

Джерела та література:

1. Архів С. Васильченка. – Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка. – Ф. 39. – Од. зб. 214.
2. Архів С. Васильченка. – Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка. – Ф. 39. – Од. зб. 215.
3. Архів С. Васильченка. – Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка. – Ф. 39. – Од. зб. 342. – Арк. 3
4. Архів С. Васильченка. – Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка. – Ф. 39. – Од. зб. 363.
5. Васильченко С. В. Твори : в 3 т. / С. В. Васильченко; упоряд., вступ. ст., прим.: Б. А. Деркача, В. А. Костюченка. – К. : Дніпро, 1974. – Т. 2, 3.
6. Васильченко С. В. Твори : в 4 т. / С. В. Васильченко; за заг. ред. ак. О. І. Білецького. – К. : Вид-во АН УРСР, 1960. – Т. 4.
7. Грудницька М. Степан Васильченко. Статті та матеріали / М. Грудницька, В. Курашова. – К. : Вид-во АН УРСР, 1950. – 332 с.
8. Дуб Р. Й. Вивчення творчості Степана Васильченка : посіб. для вчителів / Р. Й. Дуб, В. М. Поліщук. – К. : Радянська школа, 1984. – 94 с.
9. Нестер З. М. Гумор і сатира в творчості Степана Васильченка / З. М. Нестер. – К. : Вид-во АН УРСР, 1962. – 150 с.
10. Олійник В. П. Творчість Степана Васильченка / В. П. Олійник. – К. : Вища школа, 1979. – 207 с.
11. Шумило Н. М. Малознаний Степан Васильченко / Н. М. Шумило // Українська мова і література в школі. – 1993. – № 4. – С. 34-37.
12. Шумило Н. М. Під знаком національної самобутності : Українська художня проза і літературна критика кінця XIX – поч. XX ст. / Н. М. Шумило. – К. : Задруга, 2002. – 353 с.

Гладун І.Б.

УДК 378.016:004

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАГМАТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛОМОВНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.

Наше століття засобів масової інформації обумовлює й інтерес до них, тому лексика, що позначає цю сферу діяльності, є невід'ємним компонентом культурної компетентності, без знання базових понять якої неможлива успішна комунікація.

Об'єктом дослідження в статті є професійна лексика англomовних засобів масової інформації, а **предметом** дослідження є її прагматична характеристика.

Матеріалом для дослідження послужили лексичні одиниці, відібрані з лексикографічних джерел як спеціальної, так і загальнонавчальної лексики, і приклади їх використання в навчальних посібниках американських видавництв по засобах масової інформації й комунікації, а також матеріали англomовної періодичної преси й інтернет-ресурси.

Метою статті є комплексне вивчення механізмів формування й закономірностей мовної реалізації лексичних одиниць, що позначають професійну сферу англomовних ЗМІ.

Професійна лексика англomовних ЗМІ являє собою складне об'єднання, в основі якого, з одного боку, лежать терміни, з іншого боку - загальнонавчальна лексика. Терміни є ядром цієї групи лексики.

Терміни ЗМІ відрізняє семантична прозорість, що пояснюється її відкритістю. У зв'язку з цим слід зазначити й таку тенденцію розвитку мови й суспільства, як рух до більш змістовного й глибокого знання понять і, відповідно, значень слів.

Терміносистему ЗМІ відрізняє надзвичайна близькість до загальнорозмовної мови. Ця особливість тісно пов'язана з функціональною варіативністю мови, що йде по двом діалектично нерозривним напрямкам: диференціації мови та її інтеграції, що відображається в прагматичній мобільності лексичних одиниць, що мігрують із загальноновживаної лексики в термінологію й професійний жаргон і навпаки [3]. Прагматична мобільність лексики обумовлює й наявність консубстанційних термінів. Вони з'являються або в результаті запозичення із загальнолітературної мови (термінологізація), або в ході розвитку мови терміни стають побутовими словами в міру того, як нові технічні винаходи входять у наше життя (детермінологізація) [9].

Розглянемо процес детермінологізації на прикладі слова *film*. У значенні *motion picture* воно з'явилося в 1905 р. Саме слово вперше зареєстроване в 1845 році в значенні "плівка з хімічних речовин для фотографування". Потім в 1887 році слово придбало значення "целюлоїдна основа, покрита такою плівкою". У рамках терміносистеми фотографії відбувся розвиток значення слова *film* по лінії звуження, і в 1899 р. з'явилося дієслово *to film*, що означає створення живих картин за допомогою спеціального апарата, що називається Mutoscope. Поки мистецтво кіно не придбало масової популярності, слово залишалося винятково в рамках термінології кінематографії. Після того, як кіноіндустрія придбала масового глядача, слово *film* перейшло в розряд загальноновживаних.

Процес термінологізації можна простежити на прикладі слова *reeler*. Вихідне значення слова *to reel* - "кружлятися, вертїтисся" [6]. Потім з'явилося значення іменника *reel* - "катушка для фотоплівки". І, нарешті, одне із значень слова *reeler* - "кінофільм у декількох частинах". Деякий час це слово вживалося в мовленні вузького кола фахівців, що займалися виробництвом фільмів, і являло собою термінологічну лексику. Але на цьому процес не зупинився - з розвитком кіноіндустрії слово стало надбанням широкої публіки і перестало бути спеціальним, перейшовши в розряд загальноновживаної лексики.

Професійна диференціація йде за декількома рівнями. З одного боку, це - самі терміни, які становлять основну частину професійної лексики ЗМІ (*cyclodrum* - "обертювий барабан з отворами й джерелом світла, використовуваний для створення ефекту вогнів минаючого поїзда"; *achromatic lens* - "ахроматичні лінзи"), з іншого боку - професійний жаргон працівників ЗМІ (*legs* (sl) - "кінокартина або телепрограма, яка викликала або викличе великий інтерес публіки"; *oater* (sl) - "вестерн").

У професійній лексиці англословних ЗМІ розмита грань між офіційною й неофіційною сферою вживання [1]. Більшість слів відрізняє високий ступінь метафоричності. Зрівняємо, наприклад, слово *baby* (прожектор), яке не має позначки "сленг", і словосполучення *baby billboard* (невеликий рекламний плакат на громадському транспорті) [7], що має таку позначку. При утворенні обох слів було використане слово *baby*. Нове значення слова *baby* (прожектор) [основне значення - дитина, маля; самий маленький у сім'ї] з'явилося в результаті метафоричного переносу на основі подібності за розміром; ця ж ознака була використана при утворенні виразу *baby billboard*.

Серед лексико-семантичних дивергентів у професійній лексиці ЗМІ найбільш поширені протиставлення дивергентів з однобічним локальним маркіруванням, коли один з лексико-семантичних варіантів багатозначного слова локально маркірований (американізм або британізм), а інший є загальноанглійським [2]. Так, в іменника *leader* локально маркірований лексико-семантичний варіант "передова стаття", який є британізмом і протистоїть загальноанглійському "керівник, вождь, голова, командир, лідер".

Набагато рідше відзначені випадки, коли обидва лексико-семантичних варіанта, що утворюють протиставлення, локально маркіровані, і при цьому один з них є американізмом, а інший – британізмом [4]. Подібні протиставлення дивергентів характеризуються двостороннім локальним маркіруванням. Як приклад можна привести *agony column*. Позначку "британізм" має значення *a part of a newspaper or magazine in which someone gives advice to readers about their personal problems*, а словник мови засобів інформації США реєструє значення *the personal ads in the classified section of a newspaper*. Обсяг понять у тому й іншому випадку різний: у британському варіанті це колонка, де обговорюються проблеми читачів, а в американському - місце для приватних оголошень.

Аналогові протиставлення звичайно даються у вигляді зіставних списків, де одна із протиставлюваних одиниць обов'язково є американізмом, а інша – британізмом [8]. Як приклад можна привести такі пари, як *film* (Br)/*movie* (Am); *agony column* (Br)/*advice column* (Am). У дефініціях цих слів присутні позначки *especially AmE* або *especially BrE*, що вказують на використання переважно в тому або іншому варіанті англійської мови. Наявність таких позначок свідчить про те, що чітко вираженої опозиції (Am / Br) у цих парах немає, і відрізняються вони лише частотністю вживання. Отже, в основному, відмінності, що стосуються лексико-семантичних варіантів (ЛСВ) слів, переважають над відмінностями, що стосуються самої сукупності слів, про що свідчить той факт, що локально маркірованими є не слова в цілому, а один з їх ЛСВ [5].

Висновки. Професійна лексика англословних ЗМІ характеризується відсутністю чітко вираженої стратифікаційної варіативності й мобільністю лексичних одиниць при переході з одного шару лексики в інший. Ядро професійної лексики ЗМІ утворює термінологічна система ЗМІ. Периферія даної лексико-семантичної системи - це загальнорозмовна лексика й професійний жаргон. Для термінів характерна близькість до загальнорозмовної мови й наявність великого шару консубстанційних термінів. Професійна лексика англословних ЗМІ є невід'ємним компонентом культури й культурної компетентності. Найбільш яскраво національно-культурна специфіка виявляється в семантиці ономастичної лексики, одним з основних джерел якої є сфера ЗМІ.

Прагматичне маркірування слова обумовлене наявністю в його значенні прагматичних компонентів, що пропонують обмеження на його вживання, і що виражені словотворчими афіксами, які володіють

інгерентною експресивністю. Процес становлення професійної лексики ЗМІ демонструє зміну засобів номінації на різних етапах розвитку. Найбільшу продуктивність на сучасному етапі здобувають аналітичні способи словотвору й семантична деривація.

Джерела та література:

1. Володина М. Н. Язык СМИ - основное средство воздействия на массовое сознание / М. Н. Володина // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования. – М., 2003. – С. 23-24.
2. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка / В. И. Заботкина. – М. : Высшая школа, 1989. – С. 48.
3. Лысакова И. П. Социолингвистический анализ журналистского текста / И. П. Лысакова // Социология журналистики : Очерки методологии и практики : пособие для студ. вузов по спец. «Журналистика» / под. ред. С. Г. Корконосенко. – М. : ТОО «Гендальф», 1998. – С. 25.
4. Молчкова Л. В. Тематичне поле засобів масової інформації США й Великобританії як компонент культурної грамотності / Л. В. Молчкова // Тези й матеріали міжнародної конференції «Мова в мультикультурному світі». – Самара, 1999. – С. 92-96.
5. Молчкова Л. В. Лінгвокраїнознавчий аспект викладання англійської мови (на прикладі тематичного поля засобів масової інформації Великобританії й США) / Л. В. Молчкова // Іноземна мова для фахівців : методичні, лінгвістичні аспекти. – Самара : МИР, 2000. – Вип. 1. – С. 51-67.
6. Мюллер В. К. Новый Англо-русский словарь : пособие для уч. / В. К. Мюллер. – М. : Просвещение, 2001.
7. Сучасний словник іншомовних слів / під ред. Г. П. Півторак. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
8. Moltchkova L. The Language of Mass Media and Cultural Literacy as a Component of an ESP Class / L. Moltchkova // 3rd International Conference «Business English in the Business World» : Conference Selections. – Moscow : The British Council, 2000. – P. 27-28.
9. Moltchkova L. Teaching word formation in an ESP class (mass media language) / L. Moltchkova // ESP/BESIG Russia. – 2000. – No 13. – P. 26-29.

Колкутіна В.В., Тарабанчук Л.В.

УДК 821.161.2-1

РЕАЛІЗАЦІЯ БІБЛІЙНИХ ІДЕЙ В ДРАМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «В КАТАКОМБАХ»

Драма містить багато протиріч у ідейному спрямуванні, проблематиці, що зумовлене неоднаковим її прочитанням в різні періоди розвитку суспільства. На нашу думку, варто виокремити ідею пророка в творі «В катакомбах», де неофіт-раб постає перед читачами як носій нових світоглядних ідей, нового бачення християнської релігії. Як слушно зазначив дослідник І. П. Бетко, «проблема буття за несприятливих умов і виходу з неволі Лесею Українкою розв'язується передусім на рівні інтелектуальної особистості, наділеної потужним духовним зарядом, завжди готової вести діалог із протилежною стороною. Таким є, зокрема, пророк...раб-неофіт...» [2, с.30]. Вважаємо, що обрана тема є **актуальною**, адже вона висвітлює роль релігії, пророка не лише в ранньохристиянську добу, а й суголосна із сучасним етапом розвитку культурного та духовного життя України. **Метою** написання статті є вивчення ідеї пророка в творі Лесі Українки «В катакомбах». Відповідно до зазначеної мети, своїми **завданнями** вбачаємо дослідження збіжностей ідеї пророка в Біблії та у драмі поетеси; вивчення функції пророка у ранньохристиянському суспільстві та зіставлення їх із сучасними тенденціями культурного та духовного розвитку суспільства.

Лесья Українка була добре ознайомлена з текстом Біблії, з історичними джерелами та матеріалами. Тому її твір є художнім зображенням того, як сприймалася християнська релігія народом та владою, чи вірять люди у друге пришестя Христа та настання Царства Божого на всій Землі. Поетеса показала драматичні протиріччя, що виникали у общині християн. Хоча, як зазначав дослідник А. Ніковський: «яким чином в сій громаді з найбільше, здавалося б, побожними та смиренними почуттями могли виникати драматичні конфлікти? Християнство вабило неофітів перше всього своїм індивідуалізмом, культурою духа, волею особистих інтимних переживань. Але перші християнські колективи, громади віруючих малюються в Лесі Українки з наростаючим конфліктом між соціальними домаганнями та чисто релігійним захопленням і забуттям життя земного – се з одного боку, а з другого, – християнська громада накладала на своїх членів пута гуртківства і партійності, що з сього боку приводило до конфліктів. Одні бажали того часу, коли ганебне слово «раб» із світа зникне, що люди всі зберуться в громаду вільну, інші ж партійних ради інтересів та особистих рахунків душили всякі прояви індивідуальності в гурті» [1, с.48]. Тобто, герої драми «В катакомбах» мають різне розуміння християнства як релігії: одні в ньому вбачають шлях до свободи через покірність, стриманість, інші – не сприймають ідей християнської покірності взагалі. Що ж думала сама поетеса з цього приводу, як вона ставилася до цієї релігії? На нашу думку, Лесья Українка у драмі «В катакомбах» виражає своє ставлення до християнської релігії, адже писала у листі до А. Кримського, якому і присвятила твір, так : «...Я давно вже думала, що теперішня форма християнства є логічним і фатальним наслідком його найпервіснішої форми...В найдавніших пам'ятниках, в «подіях апостольських», в листах апостола Павла, в автентичних фрагментах первісної галілейської пропаганди я бачу зерно сього рабського духу...Чи ж не проти сього постає мій раб-прометеїст?...»[5, с.687].